

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ ЯК ТРЕНД У РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі процес глобалізації торкнувся буквально усіх сфер суспільства і не міг оминати стороною області освітніх послуг та науково-дослідної діяльності. Мегаконкуренція як одна з характерних рис процесу глобалізації стає актуальним викликом для найкращих університетів світу, що вступають у жорстку конкурентну боротьбу. Театром репутаційних баталій виступають міжнародно визнані рейтинги провідних світових науково-освітніх центрів. Місце у міжнародних рейтингах стало основною конкурентною перевагою університетів і своєрідним знаком якості. Задача отримання високого рейтингу декларується і ставиться на державному рівні.

Контрольним орієнтиром державної політики в області рейтингування освіти і науки є необхідність входження вітчизняних університетів до першої сотні провідних світових університетів відповідно світовому рейтингу. Досягнення вітчизняних показників повинно відповідати цільовим критеріям одразу трьох міжнародних глобальних рейтингів:

- The Times Higher Education World University Rankings (THE) (Всесвітній рейтинг університетів);
- Academic Ranking of World Universities (ARWU) (Академічний рейтинг університетів світу);
- Ouquarelli Symonds World University Rankings (OS) (Рейтинг кращих університетів світу).

Ці рейтинги спрямовані на оцінювання переважно наукової діяльності закладів вищої освіти та їх випускників. Їх складають авторитетні міжнародні організації, незалежність яких підтверджено прозорою та якісною методологією. Глобальне розповсюдження міжнародних рейтингів виявляється у всезростаючій кількості країн, які бажають отримати їх для надання престижності своїм науково-освітнім центрам.

Дослідивши динаміку розподілу найсильніших університетів та місце України за цільовими рейтингами, можна констатувати, що найбільшу долю у топ-100 за якістю університетів, займають США – 39 університетів. На другому місці Великобританія – 16, потім Німеччина – 9, Нідерланди – 8, Австралія – 6, Канада – 4. За підсумком перша шістка країн займає 82% місць у топ-100.

З України до найкращих університетів світу цього року включили лише один – КНУ ім. Шевченка, хоч до рейтингу World University Rankings 2018 було подано п'ять українських закладів вищої освіти. Безумовно позитивним фактором є те, що кількість поданих закладів вищої освіти України у світових рейтингах за чотири роки збільшилась. Хоча інші чотири українських університети: Львівський національний університет ім. Франка, Національний університет «Львівська політехніка», НТУУ «Київський політехнічний інститут ім. Сікорського» та Харківський національний університет ім. Каразіна, попри включення до престижного світового рейтингу, отримали місця у категорії 1000+.

Міжкраїнові розбіжності, що спостерігаються у представлених до топ-100 закладів вищої освіти, можна пояснити різницею у методичних підходах, що використовуються рейтинговими агентствами. Якщо проаналізувати вплив наукометричних даних, статистичних показників та експертної оцінки, то у трьох розглянутих рейтингах вага цих груп буде відрізнятися. Так, рейтинг THE на 33% залежить від суб'єктивних експертних оцінок. Рейтинг ARWU практично виключає суб'єктивний фактор: на 60% рейтинг формується індексами цитування авторів і на 30% залежить від нагород і премій. Рейтинг OS перебуває під впливом суб'єктивних оцінок на 50% і на 30% залежить від індексу цитування.

Глобальні рейтинги перетворили вищу освіту у реляційний простір, в якому одні можливості збільшились, а інші, навпаки, виявилися заблокованими.

Це відбулося завдяки трьом особливостям рейтингів. Перша – конкуренція: завдяки рейтингам у світі закріпилось розуміння вищої освіти як конкурентного ринку як для закладів вищої освіти, так і для цілих країн. Ця конкуренція пов'язана в основному з академічною репутацією та із якістю досліджень, що проводяться, і складають основне ядро рейтингів. Друга особливість рейтингів – ієрархія: рейтинги – ключовий елемент системи оцінки діяльності закладів вищої освіти, в якому реальним знанням випускників та дипломам, що вони пред'являють на національному та глобальному ринках праці, присвоюється різна вага. Рейтинги стають інструментом, який більш щільно пов'язує університети з геополітикою, ринками праці та суспільним устроєм, в якому існує нерівність і в межах якого вони функціонують. Третя особливість – ефективність: рейтинги впровадили у систему вищої освіти економіку досягнень, що контролює поведінку закладів вищої освіти і досить часто стає причиною маніакального прагнення щось покращити.